

PRVI LITERARNI DELAVCI Z LOŠKEGA OZEMLJA

AHACIJ STRZINAR

Od frdamane duše

Poslušajte kristjani,
kaj vam jest sedej povem,
na bodte toku zaspani,
dapovejte vsem ludem:
Od te frdamane duše,
kaj zan glas iz pekla spuša,
dobru ga zamerkajte.

»Aube, jest duša nasrečna,
kir sem grešnu živela,
me je ta pravica večna
obsodila, preklela,
de morem v peklo goreti,
nerveči martre trpeti
frdamana vékoma.

Jezik moj na more zreči,
vašim mislam se na zdi,
kaj martr v peklenski peči
nam večnu naprej stoji;
vse martre na letim svetu,
če jih óčte vkupej vzeti,
tanermanši je per nas.

Kulku taužent pak je martr
tam, kir mi prebivamo,
tamkej so železni gartri,
kir mi kehe ímamo:
Neč na pomaga jokanje,
tudi neč to klagvanje,
gorje nam je vékoma.

Počutki mojga živóta
vselej so grešni bili,
dapernašali sromoto,
vse lušte dapovnilí:
Aube, zdej je za nje djanu
celu v pekov zakapanu,
v sredo te žerjavice.

Jest na morem vam povedat,
kaj trpe moje oči,
vselej so otéle gledat
te naspodobne reči:
Zdej morjo žalóstne biti,
krvave sovze točiti,
to bode na vekomaj.

Všesa rade poslušale
opravlánje teh ludi,
nihdar neč niso štimále
za glas božjih besedi:
Koku huda pak bo djalu,
kir se jim bode šrajalu
joh nu ve na vékoma.

Jezik moj nu moje usta
čast bližnim doli rekle,
bodi čas posta al pusta,
vselej požrešnu jedle:
Zdej me vejstni čerov bode,
kir jest nimam kaple vode,
večno lakoto trpim.

Jest sem roke preveč stegov,
na pravico pozabov,
na ptuje blagu zaségov,
bogastvo na kop grabov:
Kaj nuca cev svet dobiti,
svojo dušo pak zgubiti
na te vse večne čase.

Sem ótov perje zrediti
od velike órti,
celu sem ótov zleteti
od te posvetne časti:
Mojga cila nisem zadov,
ampak pregloboku padov
v to večnu frdamanje.

Prekleti naglavni grehi,
prekleta žleht navada,
kir meni v peklenski kehi
tulkaj martr naklada:
Al vejstni čerov deréči
me nerveč martra nu peče,
kir sem jest Boga zgubov.

Večnu sem jest Boga zgubov,
na bom vživov milosti,
dušo nu telo pogubov
po moje namarnosti:
Doklèr se nisem spokorov,
bom v peklenskim ognu gorov,
nerveči martre trpov.

Vendèr martre bi enkrat zašle,
kir bi večnost na bila,
ta nerveči martra pak je,
k nihdar na bo menila:
O večnost, sila prestrašna,
kir nihdar ni martre prazna,
večnost, nerveči martra.

Prekleti tedej tovarši
zapelávi hudiči,
moje starši inu mlajši,
krivi moje dušici:
Prekleta duša nu telu,
kir bo večnu vkop gorelu,
prekletu vse z mano vred.»

Zdej ste slišali strašni glas
te frdamane duše,
koku kovne na večni čas,
zabston klagvánje spuša:
Zavóla svoje pregrehe
je peršla v peklenske kehe,
ven je ni pomagat več.

De bi zanjo vsi mašniki
mašváli nu molili,
tudi de bi vsi svetniki
zanjo Boga prosili:
Vender be pravica večna
nihdar te duše nasrečne
ven s pekla na spustila.

Toku bodi človik moder,
doklèr se na svetu živ,
de na prideš v pekov noter,
na bodi ničésér kriv;
če se kriv, delej pokuro,
dokler imaš čas nu uro
božjo milost zadobit.

JERNEJ BASAR

Nauk gospodarjem, nauk njih služabnikom

(Odlomki)

...Kadar gospodar eniga posla gori uzame, al' pak kadar nejme druge delauce, kasce, mlatiče, zidarje, cimprmane etc, tok' sturi žnjimi to zaveso: *Jest dam, deb' ti delal, jest delam, deb' ti dal*. S tim se zaveže gospodar h plačilo, hlapec pak, dekla inu drugi najemniki k delo; če eden al' ta drugi to suojo doužnost ne dopouni, dopernese en greh, kateri je tatvini podoben. O hlapci inu dekle, o najemniki, vi uselej Boga režalite, kadar vaše delo lenu, zaspanu inu nepridnu opravite. En škof u Polski deželi je imel u suoji hiši eniga norčika, kateri sicer ni družiga delal, koker pil inu jedil, inu vender je prišal k škofu tàr je otel plačilo imeti. Škof ga je uprašal, po kaj za eni viži on oče plačan biti? Je odgovoril: »Jest sim use sturil, koker ti drugi za plačilu najeti služabniki. Sim pil no jedil, koker oni, sim postopal, sim ležal, koker oni. Zatorej raunu koker oni malu al' skoraj neč družiga na delajo inu

vendèr plačilo prejmejo, toku tudi jest očem plačilo imeti.« Po svoji neumnosti je ta norc otel en tat biti, koker ti drugi. Dokler tatvina je — *Rei alienae occulta ablatio rationabiliter invito Domino* — kadar eden eno reč skrivaje uzame čez, pametnu premišleno, nevoljo tiga gospodarja. Aku lih en malu uredni hlapec al' najemnik očitnu lon potegne, pèr tim vendèr je rejs, da je po tatinsku obračal u tim, kir je tisti čas, kateriga bè bil doužan k gospodninu delo obrniti, napridnu po lenobi inu nagudnosti zapravit. Toku po tatinsku sturi tisti pastir, kadar u tim, kir u senci leži inu spi, vouk od čede ouco popade. En tat, ena tatica je tisti hlapec inu dekla, kadar se skuz' nje namarnost gospodarju škoda pèrgodi. Tatjè so tisti najemni delauci, kateri priča gospodarja delajo, kadar pak na vidi, postopajo, se pogovarjajo inu okuli sebe gledajo. ... Zvest jezik, zueste roke morejo posli imeti. Hlapci inu dekle bè mogli biti raunu koker guni maliki, katere popisuje David rekoč: *»Oculos habent et non videbunt, aures habent et non audient, os habent et non loquentur.* Imajo oči inu ne vidijo, imajo ušesa inu ne slišijo, imajo usta inu ne govorè.« To je: kar doma vidjo al' šlišjo, nemajo pred unanjemi resglasiti. Velik greh je, čez čast inu poštenje svojga bližniga opraulive besede govoriti, še veči greh, govoriti čez domače, dokler se jim bel veruje, koker takim, kateri so ti prvi pričo šlišali inu vidili, kar se je doma pregrešniga al' hudobniga zgodilu ...

... Raunu koker sem zložil trojno doužnost teh poslov, tok' tudi tri nauke tebi dam, aku imaš služabnike u tvoje oblasti. Prvič, imej žnjimi potrpljenje, dokler tuoji hlapci inu dekle so človeki, koker si ti, ... po naturi so tuoji bratje inu sestre. Zatorej nikar jih tok' zlu k delo ne ženi, deb ne imeli časa ne jejsti ne spati ... Na bodi enak faraono, kateri je te ... Izraelitarje u enomer pèrganjal: *»Ite ad onera vestra (Ex od. 5).* Pojdite tje na vašo službo.« Le delat, le kopat, le nosit, le vozit, le težku vzdigvat etc. — *»Ite ad onera vestra,*« so djali inu ukazovali faraonovi valpote. — *»O farao,*« so djali Izraelitarji, *»noč se pèrbližuje inu se je začelu mračiti, pojdemo počivati.*« — *»Na perputim,*« je odgovoril farao. *»Ite ad onera vestra.* Še je prezgodaj, delajte naprej, nosite butare.« ... Toku še ob sedanjim času pèrganjajo nikateri gospodarji svoje posle, de nemajo časa ne ponoči ne podnevi ne ob nedeli ne ob prazniki, deb' se odahnili ... O verni gospodar, na bodi enak faraonu ... Jest tudi pruti tebi toku pravim: potrpežlivu rovnej s tvojmi podložni, pèrganjaj jih k delo, kar je prov, dej jim zraven čas, pèrpusti jih h počitku ...

U timu drugimu nauku sem pèrporočil tvojim poslam zvest jezik inu zveste rokè, de nemajo rezglasit, kar doma šlišjo inu vidjo. H timu se zastopi, de tudi ti gospodar nemaš priča hlapcov inu dekel nič kriviga govoriti al' sturiti. Je ja velika neumnost, očitnu inu glasnu doma govoriti pred usemi domačimi, kar očèš skrivnu inu zakritu imeti. Dalej ti ne moreš moučati inu se huduješ, de ti drugi ne movče. ... Ne govori pred tuojo ženò, kar očèš skriunu imeti. Še bel moreš movčati pred drugimi domači ...

Ni sreče, kjer je prepiranje med domačimi (Odlomki)

Ker mej domačmi ni bratovlske lubezni, ker u eni hiši ni prave zastopnosti, temuč samavolnost inu vednu prepiranje, ondi tudi ni sreče, ni žegna božjiga, ampak je use zmešano inu use križim gre. *Ubi zelus et contentio, ibi inconstantia et omne opus pravum.* (Jac 5.) Kjer je nid inu prepiranje, ondi